

Z a t w e e f c h u A w i s e s.

Nr. 51. Zettortdeenâ 19tâ Dezember 1840.

Sinna pahr jaunu grahmatu.

Jahnim Guttenbergim par gohdu un par peeminnu schihs septin = padesmits dseefmas farakstias no nelaika Birsgalles mahjitaja K. Schulz, irr J. W. Steffenhagen un dehlis lizzis rakstôs eespeest. Jelgawâ 1840.

Preekshrunna.

§. 1.

Kas Guttenberg irr bijis.

Mihtî behrni! Ar preeku un ar lusti, es apsehdees usnemfchohs ar Jums pahri wahrdinus runnaht. Man schodeen Jums irr ko stahstih, no kam wehl neneeka ne buhfeet dsirdejuschî. Juh's lasseet tohs wahrdu's Jahnîs Guttenberg ar leeleem bohkstabeem drilketus un ka schim wihram par gohdu un par peeminnu schi grahmatina drilketu, bet kas tad nu schis wihrs tahds bija? To tebe jums stahstischu. Jahnîs Guttenberg bija Wahzeetis, dsimnis Mainz pilsfatâ 1397tâ gaddâ no pahrtikufcheem un lohti gohdateem wezzakeem. Tas nu irr 443 gaddi atpakkat. Tai laika, behrni! nekahdas drilketas grahmatas ne bij. Rakstih grahmatas farakstija, un dauds laudis no spalwu wilkshanas ween pahrtikke. Bet pahrdohmajat, ja wiffas tahs dseefmu-grahmatas un zittas grahmatas, ko Juh's effat redsejuschî, ja tahs wiffas wajjadsetu ar bohkstabeem ue papihri familkt, zil tur wajjadsetu rakstijaju, un kahda warren leela nauda tad par grahmatam ween iseetu! Tad jaw mums wisseem wajjadsetu pee tam ween stahweht rakstih un atkal rakstih. Un ja tur klah apzerre, zil lohti dascham pee rakstishanas missejahs, un kâ zits rakstijajs bohkstabus til nejauki welk, ka tohs pehz kahda laika pats ne warr pasih, kas tur

atkal par kibbele buhtu pee lassifshanas! — Jahnîs Guttenberg bija tas pirmâs kas isdohmaja ar warra bohkstabeem drilkeht. Jaw preeksh winna gan bija isgudrojuschî us kohka bohkstabus isgreest; us dehlisheem isgreese bohkstabus tâ, ka tee bohkstabi stahweja drufzin angstaki un tad scheem usstrikheja melnu pehrwi wirfû un tâ tohs bohkstabus tad us papihri usspeede. Isgudroja pitfchaptus us tahdu wihsi taihst, fahrtis un bildes, kam kahdus pefchus nolikke appakshâ. Bet schi drilkefshana tak mas ko palihdseja. Kahds tur bija darbs wiffus tohs dehlisshus isgreest! Tee bohkstabi ahtri nodille un ar tahdeem dehlisheem jaw rikkai ween un to paschu leetu warreja nodrilkeht. Guttenberg isgudroja pats pirmâs katru bohkstabu ihpafchu no kohka isgreest un tad tohs bohkstabus falikt pehz fahrtas kohpâ. Jaw bija nu labbaki. Kad kahda sinna bij us papihra nodrilketa, tad tohs bohkstabus atkal isahrdija, un warreja atkal zittu sinnu ar teem pascheem bohkstabeem falikt un nodrilkeht. Bet ir scheit wehl bija leels truhkums. Tee kohka bohkstabi ahtri nodille un bija leels puhlinfch tohs ar weenu no jauna isgreest. Guttenberg talabbad isgudroja tohs bohkstabus no alwas isleek.* No ta laika, kad bija alwas bohkstabi, drilkefshana bija dauds weeglaka, jo tee bohkstabi til ahtri ne nodille, un tohs warreja isahrditus atkal pee zittahm grahmatahm walkahht. Bet tahda drilkefshana makfaja papilnam naudas. Guttenberg gan ne bija tuffch wihrs, bet tâpatt winna manta pee tam ne peetikke. Winfch talabbad dewahs us Strasburg pilsfatu un tur ar trim wihreem fabe-

*) Us kahdu wihsi to darra, to Juh's warrat atrast isteiktu eelfch Zetweeschu Awisshim 1837tâ gaddâ No. 40. Lassheet turklahht arri No. 46.

drojees pafchu pirmu grahamatu drikkeja. Guttenberga beedri ne bij ar to pelnu ar meeru, fo winnu darbs teem eenesse, un wedde Guttenbergu eeksch prazeffehm, tã ka schis Deewam teize, kad no Strasburg walkam tizjis atkal us Mainz, fawu dsimteni, warreja dohtees. Guttenberg schai leelai isgudrofchanai padeweess, arri Mainz pilsfata ne warreja norimt, bes ka ar drikkefchanu buhtu darbojees. Gaddijahs tam atkal beedri, kas tam us fawu jaunu ffolhlu naudu patappinaja. Jahnis Just fudraba kallejs, Mainz pilsfata, un winna snohts Scheffler ar Guttenbergu fabee-drojufchees eetaiffja Mainz pilsfata drikkeetaju nammu, un eefahze leeliffam drikkeht; papreekschu A. B. Z. grahamatas, tad luhgshanas grahamatas un 1453 leelu bihbeli, 1455tã gaddã fcho bihbeli gattawu pahrdewe. Kad nahze labba pelna rohtãs un Guttenberga beedri no fchi bija drikkefchanas ffolhlu labbi un fflaidri eenehmufchees, tad Just fahze arri Guttenbergu eeksch prazeffes west un no ta nabhaga Guttenberga til warren dauds nau-das praffija, fo tam bij patappinajis, ka Guttenberg to ne warreja ne buht aismakfahf. Ziffo to ne buhtu Mainzes rahtskungi zeetumã eeliffufchi par winna gudribu un winna labbu firdi. Guttenberg us trefchu lahgu no zitta naudu patappinadams, usnehme drikkefchanas darbu, un darbs tam labbi weizahs, kaut tee pirmi beedri Just un Scheffler winnu winneja, jo teem bija leelaks ffohks eeksch naudas.

Gaddijahs 1462tã gaddã ka tas Kurwirts Adolf no Naffau Mainzes pilsfatu apfaroja, Justes drikkefchanas nammu fadedsinaja, un wiffus drikkeetajus no Mainzes pilsfata isdsinne. Wiffur fur Guttenberg fawu ffolhlu mahzija, tur wiffus paligus papreekschu noswehrinaja, ka tee ne buhtchoht neweenam no fchihs ffolhlas fo teift un stahstihf. Bet kad tohs sellus un paligus ar warri no pilsfata isdsinne un fchee par pafauli isklidde, tad tee palaide fawu mutti walkam, un par wiffu pafauli, par wiffahm tautahm, un eeksch wiffadahm wallodahm zehlahs drikkeetas grah-

matas. Kreewu semmẽ zehlahs pirmais drikkefchanas nam 1563fchã gaddã, Massawas pilsfata, un pirmu Latweeefchu grahamatu drikkeja Kenigsberges pilsfata, prohti: Luttermasu Katkifmu 1586tã gaddã. Pa tam aismirfe Guttenberga wahrdu; un Guttenberg nomirre 1468tã gaddã, bes behrneem, un itt kluffu to Mainzes pilsfata paglabbaja.

§. 2.

Rahda fwehtiba no Guttenberga ffolhlas zehlufoes.

Mihli behrni! Juhs nu sinnat, kas Guttenberg irr bijis. Ar ihseem wahrdeem Jumis arri stahstifchu, kahda fwehtiba no winna ffolhlas irr zehlufoes. Redfat — ja grandinu eefehj eeksch semmes, tad lai gan nahftu papilmam augli, tohs auglus warr isfkaithf, bet ja kahdu gudru wahrdu islaisch no muttes, un 1000 fcho wahrdu usnem, faproht, un sinn us fo winsch fihmejahs un us kurren winsch iseet, tad fchi wahrda fehflu ne warr wifs panahft. Jo fchee tuhftofchi to jaw stahsta faweem pafihstameem, faweem behrneem un behrnu behrneem un tã ar weenu tahtaki. Ka kad afmini eeksch uppes eemetti, no ta zaurumtina fo afminis leekahs uhdenim eetaiffht, rippinajahs wilza pehz wilzas un tu ne warri ar pirktu nosihmeht, fur uhdena kuffefchana zaur afmina eekrifchanu beidsahs, tapatt arri ne warri sinnahf fur tawa wahrda pehdas heizfoes, fo no muttes islaidi. Falabb arri ne buhs aplam wahrdu laist no muttes un buhs atgahdatees, ka Deews atbildeshanu praffih no jebkatta wahrda galina fo isrunnam.

Runnahs wahrds to fwehtibu ne warr nest, fo drikkehts wahrds nefs. Jo dascham klauftajam pakurlas aufis; winsch fnausch un krahz dsikã meegã, kaut gan pilnã balft runnaji; dascham patumfch prahs, ka winsch to runnatu wahrdu ne warr ahtrumã fattemt un fapraft; dascham gruhra galwa, ka winsch to peemivnã ne warr paturreht; zittam launa firds ka winsch to dsirdetu wahrdu pahrgrohfa un fawadi atfalka, ne kã to winnam fazzija. Dee drikkeeta wahrda irr fawadi. Ja gribbi fnaust

laffidams, flohlmeisters tewim usfchauj pa plezzeem; ja ne warri kahdu wahrdu fapraft, tu warri weenu un ohtru deenu pee tam fehdeht klast un gudroht un pahrdohmaht, kamehr tewim faprafchana atwerrahs; ja ne warri kahdu jauku dseefminu galwâ paturreht, tu pa-nemm fawu grahmatu rohkâs un to ifdeenas warri no jauna ar teem pafcheem wahrdeem dsirdeht; ja tewis kahds grihb apmelloht no drikketas grahmatas ko stahstidams, tu warri to grahmatu nopirktees un tewim wifs flaidri preefch azzim kohpâ fallkts. Woi tas nu irr masa leeta?

Eefam pratte grahmatas drikket, ja tad kahdu flohlu isgudroja, woi pee laizigahm, woi pee garrigahm leetahm, woi pee lauku- un lohpu- un dahrsu- kohpfchanas, woi pee prahta apgaifmofchanas, jeb ja kahdam weizahs wahr-dus runnaht dwehfeli meeloht un us Deewu zillahht, tad fchi flohla, fchi sinnafehana, fchi gudriba tikween mas laudim klue sinnama un arri tikween mas laudim warreja buht faproh-tama. Bet kad kahds isdibbinatajs jeb isgu-drotajs fawu flohlu, to jaunu leetu ko winfch bija atraddis, dsirdejis, redsejis, warreja likt drikkêds eelikt, tad fchi gudriba klue tuhfto-fcheem us reis sinnama un ta gaisma ispleh-tahs par wiffu pafauli.

Isdibbinatajs fawu flohlu ar flaidreem wahr-deem isfazzijis, arri tahdas bides uswille, ka to flohlu warreja ar azzim redseht un ar aufim dsirdeht, tâ tad ne bija gruhti, ka no weenas gudras galwas un gudras mahzibas neisflaitami tuhftofchi pelnu dsinne. Mehs taggad sinnam, kâ par wiffu pafauli, par mallu mallahm dsihwo, kahdi laudis, kahdi tiklumi un liklumi teem irr, kahda tizziba, kahda walloda teem irr; sinnam kahdas sahles, kahdi kohki, kahdi af-mini, kahda semme, kahdi fawadi putni un lohpi un fuffkaini un siwis katrâ widdû irr, kahdu labbumu un kahdu taunumu katrs pee fchihs un zittas leetas, pee fchihs un zittas usuemfchanas un darriehanas irr atraddis. Dsennat nu pehdas, behrni! un ne warrefeet laffifchanas fwehtibu panahht. Kad mums ne-

buhstu dseefmu grahmatas un bihbeles un zittas grahmatas, kas mehs tad buhtum par tumfchi laudis, zik mahnu-tizzigi tad wehl buhtum? Zik mas tad sinnatum no Deewa, no laizigas un muhschigas labbklastfchanas. Luhdsat fawu flohl-meisteru, lai Zums istahsta, kâ no pirmgalla isgudrofchanas zehlfchees un kâ fchihs ifdeenas eet wairumâ un Zums dauds walkarêds buhs ko dsirdeht. *) Arri Latweefchu wallodâ irr gan gu-dras sinwas un mahzibas farakstitas un drikketas. Kad Zuh no flohlas buhfeet isgahjufchi, tad ne fehlojeet par grahmatahm naudu isdohht. Kad zitti eet pa frohgeem fawu mantu apdsert, tad Zuh tâ ne darrat wifs. Samettat pa rubbulim kohpâ un zekkat laffifchanas beedri-bas, tas irr: lai katrs, woi diwi kohpâ — grahmatas nopirkahs, katrs fawadu grahmatu, un tad dohdatees weens ohtram fchihs grah-matas laffihht, un Zuh tâ par lehtu naudu dauds dabbufeet dsirdeht no kam Zuhfu tehwu tehwi neneeka naw sinnajufchi. — Atmettat to mahnu-tizzibu, ka tikween wezzâs grahma-tâs gudribas atrohnamas. Zk gaddâ rohnahs kam prahts us to neffahs ir Latweefcheem par labbu ko farakstihht; flohlas eet ar weenu wai-rumâ; mahnu-tizziba ar weenu wairaf fuhd un gaisma nemmahs un plefehahs arri pee Latweefcheem. Irr taggad arri Latweefchi kas gudri un labbi raksta fawâ wallodâ un zerreju ar Deewa ta Kunga paligu, arri pee Zums, mihti behrni! fcho preeku fadsihwoht. Spee-schatees pee mahzibas nahht! Mahzitees laf-fihht un rakstihht un rehklinaht un Zums no tam weeglas deenas isplauks, nedf Zuhfu weezakeem bijufchas. Jo ne kaulu spehks dohd weeglas deenas, bet gudriba un ismanniba pee darba. Scho gudribu un ismannibu irr gruhti eedabbuht, bes mahzibas, un mahzibâ gruhti eewemtees bes laffifchanas. Schi gadda ka-lenderê irr labbas un pee laffifchanas derrigas grahmatas eeliktas; tahs raugatees, kad pa-fchi buhfeet pelnitaji, fagahdatees.

(Tweymat beigums.)

*) Flohlmeisteri darrihs labbi semim virktees: Geschichte der Erfindung der Buchdruckerkunst, für Volk und Jugend von G. Bräuner, Schleusingen 1840. maßn 15 kap. fudr.

Teefas flubbinaschanas.

Wiffi parradu beweggi ta zittahrtiga Snickeres fainneefa Sihu Mikkela Eichler, pahr kurra mantu inventariuma-truhkuma un parradu deht konkurse no-fpreesta, tohp no Snickeres pagasta teefas usaizinati, ar sawahm prassischanahtm wisswehlah libhs 24tu Janwar 1841 pee schihs teefas peeteiktees. Krohna Ruffurmuischâ, 3otâ November 1840. 3

††† Friz Kupfer, veefehdetais.
(Nr. 406.) Freimann, pagasta teefas ffrihweris.

Wiffus, kam pehz taisnibas kas buhtu gaidams no tahs mantas, to ta pee sawa brahla dehla, ta Pobuschas=Dseggufes fainneeka Gewalta, mirrusi atraitne Trihne irr atstahjusti, schein usaizina, libhs 14tu Webruar nahfoschâ gaddâ pee schihs pagasta teefas Pobuschasmuischâ peeteiktees, kur schi teefa par wiffu, kas to minnetu nelaiska Trihni usturreht, flimmibâ kohpt un paglabbaht irr ismalkahs, un wiffas otlibhsinaschanas deht, kas taisniba buhs, no-fpreedihs. Kas tai minnetâ deenâ ne peeteiktees, to ar sawahm prassischanahtm wairs ne klausihâ. Pobuschasmuischâ 12tâ Dezember 1840. 3

Unfs Kaufmann, pagasta wezzakais.
Guenther, pagasta teefas ffrihweris.

No Krohna Bramberges pagasta teefas tohp wiffi tee, kam lahdaâ taisnas prassischanaht buhtu pee ta Krohna Bramberges fainneeka Kallnabehnu Gebberta, pahr kurra mantu konkurse no-fpreesta, usaizinati, 6 nebbelu starpâ pee schihs teefas peeteiktees, jo wehlah neweens wairs ne taps klausihâ. Bramberges pagasta teefa, 3otâ November 1840. 2

F. Sakenfels, preekschfehdetais.
(Nr. 346.) G. Paulborn, pagasta teefas ffrihweris.

Zitta flubbinaschanas.

Masas Gramsdas muischas laudim schinni gaddâ tschetri sirgi nosagti. Preeksch kahdahm 9 nebbelahm fainneekam Saulitenu Jahum melns firgâ, pufschefelis zettortâ gaddâ, ar masu kahrpiti pee paslehpene; tanni paschâ laifâ kalpan Sinschnu Wittumam arri melns firgâ, zettortâ gaddâ un pufschefelis, Likpat preeksch 5 nebbelahm no statta idnemti fainneekam Kappu Sikschnu Zehkabam divi sirgi, weens farkans rauds definit gaddus wezz, masa swaigsnite pee preeres un aste nodillusi; ohtrais lohpu rauds, festâ gaddâ, weena palkala kahja balta, pee krusta laula pl-kkitis bes spalwas. Labba pateizibas maksa tam gohdigam zilwekam sohlita teel, kas no scheem sagteem sirgeem Masas Gramsdas muischâ kahbu sinnu warretu sneegt, zaur kurru teem apbehdinateem laudim lainietohs, sawus sirgus gikal atdabbuht. Masâ Gramsdas muischâ, 3otâ November 1840. 2

Naudas, labbibas un prezzu firgus us plazzi. Rihgâ, tanni 9tâ Dezember 1840.

		Subraba naudâ.				Subraba naudâ.	
		Nb.	Rp.			Nb.	Rp.
I	jauns dahlberis	1	33	I	pohhs kannepu	—	90
I	puhrs rudsu	1	75	I	— linnu labbas furtes	—	2
I	— kweeschu	3	50	I	— flitakas furtes	1	80
I	— meeschu	1	20	I	— tabaka	—	65
I	— meeschu=putrainmu	1	90	I	— dselses	—	75
I	— ausu	—	80	I	— sweesta	2	40
I	— kweeschu=miltu	4	—	I	muzza silku, preeschu muzza	7	50
I	— bihdeletu rudsu=miltu	2	50	I	— wihschnu muzza	8	—
I	— rupju rudsu=miltu	1	70	I	— farkanas fahls	7	—
I	— sirnu	1	60	I	— rupjas leddainas fahls	6	—
I	— linnu=sehklas	2	75	I	— rupjas baltas fahls	4	75
I	— kannepu=sehklas	1	50	I	— smalkas fahls	4	25
I	— kimmennu	5	—				

W r i h w d r i k k e h t .

No jahrmakas gubernementu augstas waldischanas pusses: Waldischanas-rahts U. Weitler.
No. 419.